

ODTÜ Açık Ders Malzemeleri Projesi Çalışmaları

Okan KUBUŞ*, Fatih ARI*, Kürşat ÇAĞILTAY**,
Tarkan GÜRBÜZ**, Başak AKTEKE-ÖZTÜRK*

(*) Öğretim Teknolojileri Destek Ofisi, ODTÜ, ANKARA

(**) Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, ODTÜ ANKARA

okubus@metu.edu.tr, ari@metu.edu.tr, kursat@metu.edu.tr,
tarkan@metu.edu.tr, bozturk@metu.edu.tr

ÖZ

Açık Ders Malzemeleri, ders araç-gereçlerinin herkese açık olarak paylaşıldığı elektronik bir ortamdır. Bu akım, ilk olarak MIT üniversitesinin girişimleri ile başlamış ve daha sonra bütün dünyaya yayılmıştır. Diğer ülkelerde olduğu gibi 2007 yılının Mart ayında Türkiye’de de Ulusal Açık Ders Malzemeleri konsorsiyumu kurulmuştur. Konsorsiyumun kurulum aşamasından itibaren Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) aktif bir üye olarak çalışmalara katılmıştır. Diğer üye üniversiteler gibi ODTÜ de ders malzemelerini sunmak için kendi Açık Ders Malzemeleri web sitesini kurmuştur. Bu bağlamda, bu bildirinin amacı ODTÜ Açık Ders Malzemeleri çalışmalarını açıklamaktır.

Anahtar Kelimeler: Açık Ders Malzemeleri, Öğretim Teknolojileri, Akademik destek, Açık kaynak

METU OpenCourseWare Project

ABSTRACT

OpenCourseWare is free and open digital publications of course materials. This trend first started with MIT’ attempts and spread all over the world. In Turkey, like in other countries, a national OpenCourseWare Consortium has been established in March, 2007. Middle East Technical University (METU) has been an active member of the consortium since its establishment date. Like each member, METU built an OpenCourseWare portal to distribute several courses. In this sense, the aim of this paper is to explain the METU OpenCourseWare Project processes.

Keywords: OpenCourseWare, Instructional Technology, Academic Support, Open Source

1. Giriş: Açık Ders Malzemeleri

Açık Ders Malzemeleri, ders araç-gereçlerinin herkese açık olarak paylaşıldığı elektronik bir ortamdır. Bu kapsamda akademisyenler hiç bir karşılık beklenmeden, kendileri tarafından yaratılmış ders malzemelerini herkesin kullanımına açmayı kabul etmektedir. Bu proje uzaktan eğitim yaklaşımından farklı olarak faydalanan kişilere bir akademik derece ya da sertifika sağlamamaktadır, aksine derslerin planları, yöntemleri ve bazı telif hakkı sorunu olmayan eğitim araç gereçlerinin erişimini sağlamakta ve eğitimde fırsat eşitliğini gözetlemektedir. Dersini zenginleştirmek isteyen, kendi üniversitesinde benzer ders açmayı planlayan öğretim üyeleri, üniversiteden mezun olmuş ama ilgilendiği konularla ilgili gelişmeleri takip etmek isteyen ya da bilgilerini tazeleme ihtiyacı duyan mezunlar ve son olarak bir üniversitede öğrenim gören öğrenciler bu sistemin doğal kullanıcılarıdır.

Konuya ülkemiz açısından bakacak olursak, günümüzde İnternet ortamında Türkçe akademik kaynak sıkıntısı bulunmaktadır. Açık Ders Malzemeleri projesi Türkçe akademik kaynak sıkıntısının giderilmesinde önemli bir adım olacaktır. Böylece, Türkiye’de bilgi toplumunun gelişimine katkıda da bulunulacaktır. Açık Ders Malzemeleri’nin önemli bir yönü de, hem öğretim üyelerinin hem de öğrencilerin akademik açıdan kendilerini geliştirebilecekleri bir olanak sunmasıdır. Aynı zamanda, Açık Ders Malzemelerinde kullanılan araç-gereçlerin özgün ve kaliteli olması da önem taşıdığından, bu elektronik ortamdan yararlanan kişiler kaliteli ve özgün ders içeriklerine ulaşabilecektir.

Açık Ders Malzemeleri'nin oluşturulmasındaki en önemli amaç, üniversitelerdeki ders sistemlerinin elektronik ortamda Türkiye'nin ve dünyanın herhangi bir yerinden öğrenmeye açık kişilere ücretsiz olarak ulaşılabilir olmasını sağlamaktır. Açık Ders Malzemeleri, açık eğitim kaynaklarının bir arada bulunabileceği bir elektronik ortam olması nedeniyle, eğitimde önemli bir yeri bulunmaktadır.

UNESCO Raporuna (2005) göre, Açık Eğitim Kaynakları, bilişim ve bilgi teknolojilerinin yardımıyla ticari amaç gütmeyen, belirli kullanıcılara hitap edebilen eğitim içerikli kaynakların açıkça sağlanması olarak tanımlanmaktadır. Teknoloji yardımıyla eğitim araç ve gereçlerinin kullanıma açarak, belirli bir müfredat programına destek vermeyi amaçlamaktadır. Genellikle konu başlıkları, ders izlencesi (syllabus), ders notları, simülasyonlar, açıklamalı örnekler, öğrenme nesnelere, okunacak kaynakların listesi, ve sınav, test ve proje örneklerini bünyesinde bulundurur (Johnstone vd. 2002). Yine UNESCO raporunda (2005) olduğu gibi, eğitim kişisel bir haktır ve bilgi toplumunun gelişmesi ve teknolojinin eğitim amaçlı kullanılmaya başlanması süreci içinde eğitim sadece okul ile sağlanmamaktadır. Böylelikle, Açık Ders Malzemeleri (OpenCourseWare); okul duvarlarını, coğrafi ve fiziksel engelleri aşarak kişilere eşit eğitim imkânı sağlamak yönünde önemli bir araç da olabilir.

2. Dünyadaki Durum

MIT (Massachusetts Institute of Technology) "OpenCourseWare" projesi çalışmalarıyla Açık Ders Malzemeleri adına bir ilk olmuştur. 2000'li yılların başlarından bugüne kadar yaklaşık 1800 dersin planlarını, notlarını, alıştırmalarını, sorularını ve çözümlerini, yöntemlerini, okuma listelerini ve ses-video dosyalarını elektronik ortamda, dünyanın her yerinden insanın erişimine açık hale getirmiştir.

MIT' nin OpenCourseWare (<http://ocw.mit.edu>) çalışmasından sonra, Açık Ders Malzemeleri çalışmaları Amerika Birleşik Devletleri'nde diğer üniversitelere ve tüm dünyaya yayılmaya başlamıştır. ABD çapında, ilk önceleri Utah State University, the Johns Hopkins School of Public Health, Tufts University gibi üniversiteler ve daha sonra Defense Acquisition University, Harvard Law School, Michigan State University, UMass Boston, University of California, University of Michigan School of Information, University of Notre Dame, Utah Valley State College, Wheelock College ve University of California gibi kurumlar kendi Açık Ders Malzemelerini oluşturmaya başlamışlardır. ABD dışında, İngiltere Açık Üniversitesi, Ekim 2006 yılında 5.6 milyon sterlin gibi bir bütçeyle ellerinde bulundurdukları ders araç ve gereçlerini "Açık Eğitim Kaynakları" (Open Educational Resources) adı altında herhangi bir kısıtlama olmaksızın kullanıma açmıştır. Buna paralel olarak, Çin'de ise Eğitim için Açık Kaynaklar (China Open Resources for Education (CORE) konsorsiyumu oluşturulmuş ve 150'den fazla üniversitesini bünyesinde bulundurmaktadır. Fransa da Açık Ders Malzemelerini oluşturmak üzere, Paris-Tech konsorsiyumu oluşturmuştur. Bunun dışında da 10'dan fazla Japon üniversitesinde Açık Ders Malzemeleri portalı bulunmaktadır. İspanya, Portekiz ve Güney Amerika'daki Latin ülkelerinin üniversiteleri Açık Ders Malzemeleri için Universia konsorsiyumunu oluşturmuşlardır.

Yukarıda belirtilen bazı ülkeler ABD'de bulunan Açık Ders Malzemeleri projesi derslerini diğer dillere çevirmek için farklı projeler geliştirmişlerdir. Benzer projelerin geliştirilmesi ve Açık Ders Malzemeleri projelerinin uluslararası alanda bir çatı altında toplanması için Uluslararası Açık Ders Malzemeleri (OCW Consortium) konsorsiyumu kurulmuştur (<http://www.ocwconsortium.org/>). Bu konsorsiyumda yaklaşık 20 ülke bulunmaktadır. Bu konsorsiyumun kurulmasındaki amaç, Açık Ders Malzemeleri projelerini çeşitli ülkelerdeki kullanımını sağlamak, benzer projeleri desteklemek, devamını sağlamak ve etkinliğini artırmanın yollarını araştırmaktır.

3. Türkiye'deki Durum

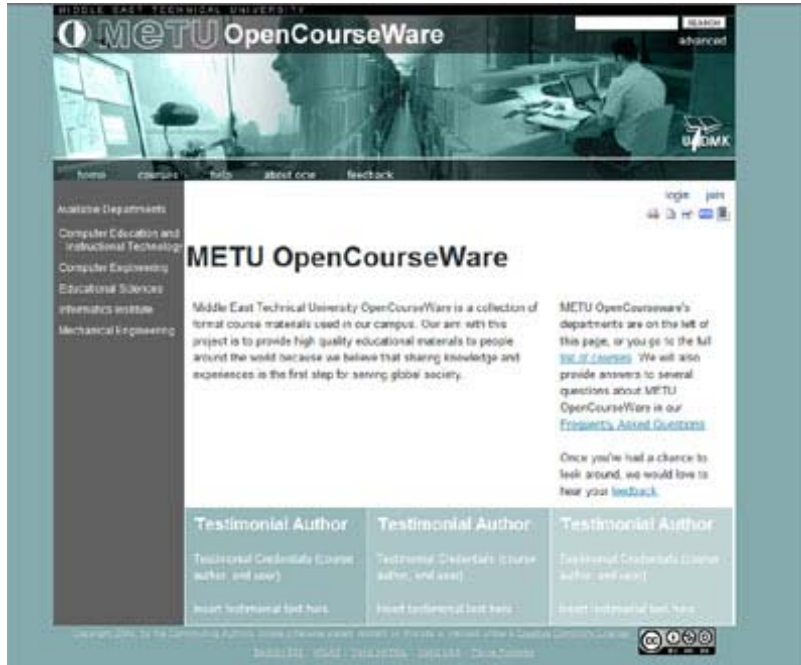
Açık Ders Malzemeleri projesini ülkemizde de hayata geçirmek için Türkiye Bilimler Akademisinin (TÜBA) öncülüğünde Ulusal Açık Ders Malzemeleri Konsorsiyumu kurulması planlanmıştır. Bu konuda gerekli çalışmalar yapılmış, 34 üniversite, Yüksek Öğretim Kurumu ve TÜBA arasında bir protokol imzalanarak Ulusal Açık Ders Malzemeleri Konsorsiyumu (UADMK) kurulmuştur. UADMK'nın en önemli amacı da Ders Malzemeleri Projesinin hayata geçmesi için gerekli çalışmaları

gerçekleştirmektedir (Özkul, 2008) ve bu protokole göre, konsorsiyuma üye olan her üniversite kendi Açık Ders Malzemeleri Portalini oluşturacaktır. Şekil-1’ de Ulusal Açık Ders Malzemeleri konsorsiyumunun web sitesinden

Şekil-1 UADMK Web Sayfası

Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) de bu süreçte aktif bir katılım göstererek ODTÜ Açık Ders Malzemeleri Portalini kurmuş ve sisteme ders girişlerine başlamıştır (Şekil-2).

Şekil-2 ODTÜ Açık Ders Malzemeleri websitesinin bir görünümü

Açık Ders Malzemeleri projesi, ders malzemelerinin web sayfa üzerinden herkesin kullanımına sunulmasındaki amaç “Bilgi paylaşıldıkça büyür” felsefesini Türkiye’de de hayata geçirmektir. Bu bağlamda konsorsiyum üyesi üniversitelerin ortak kararı sonucu belirlenmiş sayıda ve kriterde ders

içeriğini hazırlayacak ve bu ders içeriklerini web ortamında paylaşacaktır. Böylece ülkemizin çeşitli üniversiteleri tarafından hazırlanmış içerik açısından zengin ders malzemeleri herkesin kullanımına sunulmuş olacaktır.

Açık ders malzemeleri projesinin bir diğer önemi de gönüllülük esasına dayanıyor olmasıdır. Bir başka deyişle, ders içeriğini paylaşmak isteyen öğretim üyeleri çalışmalarını için hiçbir çıkar gözetmeden bu sürece dahil olacaktır. Kuşkusuz bu tutum ülkemizde toplumsal bilincin geliştirilmesine de önemli oranda katkı sağlayacaktır.

4.ODTÜ’ deki Durum:

Konsorsiyumun kuruluşundan bugüne kadar ODTÜ de bilime verdiği önemi vurgulayarak bütün çalışmalara aktif olarak katılmaktadır. Üniversitemizde yapılan duyuruların ardından çeşitli öğretim elemanlarımız ile temasa geçilmiş ve onların onayı alınarak ders içeriklerin web ortamına aktarılmaya başlanmıştır.

ODTÜ Açık Ders Malzemeleri projesi eş zamanlı devam eden iki süreçten oluşmaktadır. Bu süreçler;

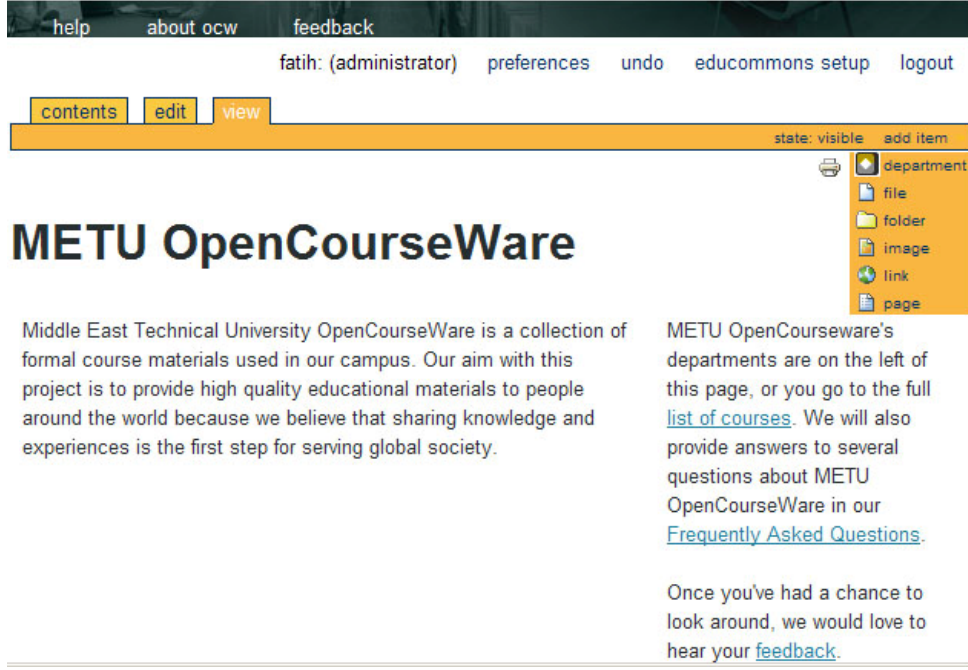
- Ders Araç ve Gereçlerinin Hazırlanması
- Teknik Alt Yapının Oluşturulması

Ders Araç ve Gereçlerinin Hazırlanması:

Ders malzemeleri ODTÜ Öğretim Teknolojileri Destek Ofisi tarafından düzenlenmektedir. ODTÜ Öğretim Teknolojileri Destek Ofisi üniversite içinde öğretim teknolojileri kullanımının yaygınlaştırılması için öğretim üyelerine destek veren rektörlüğe bağlı bir birimdir. Ofis bu bağlamda, çeşitli seminerler düzenlemekte, broşürler hazırlamakta ve gerektiğinde öğretim üyelerine birebir destek vermektedir. Projenin başlangıcında, üniversite bazında mevcut durum değerlendirilmiş ve ders malzemelerini paylaşmak isteyen öğretim üyeleri belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, bu süreçte derslerini paylaşmak isteyen öğretim üyelerinin gereksinimleri de belirlenmiştir. Örneğin, bazı öğretim üyeleri ders yüklerinin fazla olmasından ötürü ders malzemelerinin Türkçe’ye çevrilmesi konusunda yardıma ihtiyaç duyabileceklerini belirtmişlerdir. Bazı öğretim üyeleri de ders malzemelerinin İnternet ortamına aktarılması konusunda yardıma ihtiyaç duyabileceklerini düşünmektedirler.

Ders malzemelerini paylaşmak isteyen öğretim üyelerinin belirlenmesinin ardından, bu öğretim üyeleri ile görüşmeler yapılmış ve öğretim üyeleri ders malzemelerini Öğretim Teknolojileri Destek Ofisine aktarmışlardır. Toplanan ders araç ve gereçlerinin ODTÜ Açık Ders Malzemeleri Portaline girişi yapılmıştır. Ders araç ve gereçlerinin sisteme girişi Açık Ders Malzemeleri projesi için özel olarak geliştirilmiş açık kaynak kodlu bir içerik yönetim sistemi olan eduCommons yazılımı kullanılarak yapılmaktadır.

Sisteme ders girişi yapmak için öncelikle oturum açmak gerekmektedir. Oturum açıldıktan sonra ilk işlem olarak bir bölüm (department) oluşturulması gerekir. Bölümler, oluşturulacak derslerin gruplandırılmasında kullanılmaktadır. Şekil-3’ de görüldüğü gibi “Add Item” seçeneği seçilerek bir bölüm eklenir.

Şekil-3 Bölüm Ekleme

Bölüm ekleme işlemi tamamlandıktan sonra ekranın sol tarafında bulunan menüden eklenen bölüm seçilir ve bu bölüme ait klasörün içine girilir. Yine bölüm ekler gibi "Add Item" seçeneğini kullanarak bir ders eklenir (Şekil-4).

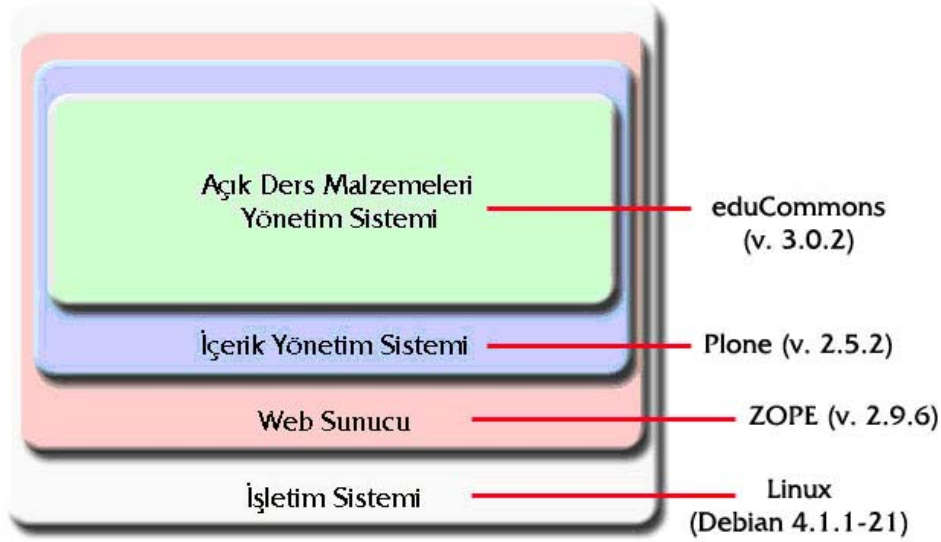
Şekil-4 Ders Ekleme

Ders ekleme işlemi tamamlandıktan sonra, derse ait sayfalar (ders izlencesi, ders notları, vs.) bölüm veya ders ekler gibi "Add Item" menüsünün altındaki "Page" seçeneği seçilerek eklenir.

Teknik Alt Yapının Oluşturulması:

ODTÜ Açık Ders Malzemeleri projesi için gerekli olan teknik alt yapı ODTÜ Bilgi İşlem Merkezi tarafından sağlanmaktadır. Teknik alt yapının oluşturulması için ODTÜ Açık Ders Malzemeleri Portalı (eduCommons, ZOPE web sunucusu, v.s) kurulmuştur. Türkiye Açık Ders Malzemeleri Konsorsiyumu bu projede eduCommons Açık Ders Malzemeleri İçerik Yönetim Sisteminin kullanılmasını kararlaştırmıştır. Bu doğrultuda, ODTÜ Bilgi İşlem Merkezi de eduCommons yazılımını kullanmaktadır.

ODTÜ Açık Ders Malzemeleri Projesinin altyapısı, Şekil-5’de görüldüğü gibi 4 farklı katmandan oluşmaktadır. En alt katmanda Debian Linux İşletim sistemi çalışmaktadır. Bunun üzerinde ise ZOPE Web sunucusu bulunmaktadır. Bu web sunucusunun üzerinde ise Plone İçerik yönetim sistemi işlem görmektedir. En üst katmanda ise eduCommons Açık Ders Malzemeleri Yönetim Sistemi çalışmaktadır.

Şekil -5 ODTÜ Açık Ders Malzemeleri Projesi Teknik Altyapı Şeması

Portal kurulmasının ardından Öğretim Teknolojileri Destek Ofisi, sistemin test aşamasına geçmiş ve sisteme geçici dersler eklemiştir. Bu süreçte, Açık Ders Malzemeleri Portalı için ihtiyaç duyulan teknik destek ODTÜ Bilgi İşlem Merkezi tarafından sağlanmıştır. Mevcut bir sistemin sürekli olarak hizmet verebilmesi, sistemin devamlılığına bağlıdır. Bundan dolayı, Bilgi İşlem Merkezi sistemin devamlılığının sürdürülebilmesi ve çıkabilecek teknik sorunların giderilebilmesi için gerekli teknik personeli ve altyapıyı sunmaktadır.

Karşılaşılabilecek Sorunlar ve Öneriler:

- eduCommons yazılımının kurulması sırasında teknik sorunlar yaşanabilir. Bu sebepten dolayı, Linux işletim sistemine hakim bir profesyonelden yardım alınması önerilmektedir.
- eduCommons yazılımının bazı versiyonları arasında geçiş yapılamamaktadır. Bu yüzden, yazılımın sürümüne karar verdikten sonra ders malzemelerinin sisteme girişi tavsiye edilmektedir.
- Hazırlanan ders araç ve gereçlerinin bütünlüğünün olması açısından bir standart belirlenmesi ve ders araç ve gereçlerinin belirlenen bu standarta göre toplanması sistemin bütünlüğü

açısında önerilmektedir. Örneğin, her dersin ders notları, ders izlencesi ve değerlendirme bölümlerinin olması gibi.

- Ders araç ve gereçlerinin hazırlanması veya web ortamına aktarılması konularında öğretim üyelerine destek verilmesi önerilmektedir.

5. Sonuç:

Açık Ders Malzemeleri'nin oluşturulmasındaki en önemli amaç, üniversitelerdeki ders sistemlerinin elektronik ortamda herkese açık olarak sunulmasıdır. MIT "OpenCourseWare" (Açık Ders Malzemeleri) projeleri ile tüm dünyadan MIT derslerine erişebilmek mümkündür. Böylelikle, herkes MIT de verilen bazı derslerden faydalanarak, gerek öğretim görevlileri gerek öğrenciler derslerinde kullanabilecekleri farklı yöntemleri öğrenebilmektedir. Buna benzer projeler geliştirilmiş, dünyada Açık Ders Malzemeleri projelerine önyak olmuştur. Bunun sonucunda, farklı ülkeler bir araya gelerek, Açık Ders Malzemeleri projelerinin uluslar arası alanda bir çatı altında toplanması için Uluslararası Açık Ders Malzemeleri (OCW Consortium) konsorsiyumu kurulmuştur. Buna paralel olarak Türkiye'de 34 üniversite, Yüksek Öğretim Kurumu ve TÜBA desteği ile Ulusal Açık Ders Malzemeleri Konsorsiyumu (UADMK) kurulmuştur. Böylelikle UADMK'daki her üniversite kendi Açık Ders Malzemelerini geliştirebilecektir.

ODTÜ bünyesindeki Açık Ders Malzemeleri, ODTÜ Öğretim Teknolojileri Destek Ofisi tarafından, ders malzemelerini paylaşmak isteyen öğretim üyelerinin yardımıyla dersleri girmektedir. ODTÜ olarak çoğu alanda öncü olduğumuz gibi, Açık Ders Malzemeleri Projesinde de öncü bir kurum olmak için, içerik açısından zengin ders malzemeleri geliştirip herkesin kullanımına açmaktayız. Bu süreçte, Öğretim Teknolojileri Destek ofisi ders malzemelerinin nasıl hazırlanabileceği ve web ortamına nasıl aktarılabilirliği gibi konularda öğretim üyelerimize destek vermektedir.

Referanslar

Johnstone S.M & Witherspoon J. (2002) Open Educational Resources Emerge on the Web International Association of universities bimonthly newsletter Aralık 2002 vol 8. N 5.

ODTÜ (2005) 2005-2010, Stratejik Planı

ÖZKUL A.E, YAZICI A., ATILGAN D., ULUTAK N., ÇAĞILTAY K. İNCEOĞLU, M. M., ARSLAN M. (2008) Türkiye Açık Ders Malzemeleri Girişimi Açık Oturumu, AB'08 30 Ocak-1 Şubat 2008 Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

UNESCO. (2005). World Report. Towards Knowledge Societies. http://publishing.unesco.org/details.aspx?Code_Livre=4400

YÖK (2007) Türkiye'nin Yüksek Öğretim Stratejisi, Şubat 2007, Ankara